

فضّه؛ باب فاطمه عليها السلام

نورالامین

www.ketab.ir

سیدحسن سجادی دره‌صوفی

سرشناسه:	سجادی دره صوفی، سید حسن، ۱۳۵۰
عنوان و نام پدیدآور:	فضه: باب فاطمه علیها السلام / سید حسن سجادی دره صوفی
مشخصات نشر:	قم، نورالامین، ۱۴۰۰
مرجع تولید:	معاونت پژوهش
مشخصات ظاهری:	۲۰۸ ص
شابک:	۹۷۸-۶۲۲-۷۱۵۶-۲۴-۹
وضعیت فهرست نویسی:	فیا
یادداشت:	کتابخانه: ص ۴۰۱-۴۰۷؛ همچنین به صورت زیرنویس.
موضوع:	فضه
موضوع:	زنان مقدس مسلمان - سرگذشتنامه
موضوع:	Muslim women saints - Biography
موضوع:	اسلام - تاریخ
موضوع:	Islam - History
رده بندی کنگره:	۵۵/BP۵۲
رده بندی دیویی:	۹۷۹/۲۹۷
شماره کتابشناسی ملی:	۸۶۹۹۴۷۶
اطلاعات رکورد کتابشناسی:	فیا
این کتاب با کاغذ حمایتی منتشر شده است	

NBP۳۳

www.ketab.ir

فضه: باب فاطمه علیها السلام

مؤلف: سید حسن سجادی دره صوفی

چاپ اول: ۱۴۰۰ ش / ۱۴۴۳ ق

ناشر: نورالامین

● چاپخانه: چاپخانه دیجیتال المصطفی علیه السلام ● قیمت: ۱۲۰۰۰۰۰ ریال ● شمارگان: ۵۰۰

با تشکر از دست اندرکارانی که ما را در تولید این اثر یاری رساندند

- مدیر انتشارات: مصطفی نویخت
- مدیر تولید: جعفر قاسمی ابهری
- ناظر فنی: سید محمد رضا جعفری
- ناظر گرافیک: مسعود مهدوی
- ناظر چاپ: ایرب جمالی

pub.nooralamin@gmail.com

همه حقوق برای ناشر محفوظ است

هرگونه نسخه برداری اعم از کپی برداری و بازنویسی و انتشار، امکن، ذخیره کامپیوتری، ترجمه به زبان های دیگر و ساخت فایل صوتی کتاب، بدون مجوز کتبی از ناشر ممنوع، شرعاً حرام و از طریق مراجع قانونی، قابل پیگیری است.

شماره تماس:

همراه: ۰۹۱۵۸۲۱۷۳۳ / خط ثابت: ۰۲۵۳۷۸۳۹۳۰۹ داخلی ۴۱۱ و ۲۱۰

فهرست

۱۵	مقدمه
۱۹	فصل اول: مباحث مقدماتی
۱۹	۱. اقسام تاریخ و منابع آن
۲۰	۲. علم تاریخ مبتنی بر طوین است
۲۲	۳. پذیرش خبر ثقه در تاریخ
۲۲	دیدگاه میرزای قمی درباره اعتبار تاریخ
۲۳	۴. تفکیک قدر متیقن از تفصیل حوادث در تاریخ
۲۵	۵. ضرورت تفکیک کتب تاریخ از کتب مناقب و روضه و قصص
۲۵	الف) کتب قصص و داستان‌ها
۲۶	ب) کتب کلامی و جدلی
۲۷	ج) کتب مبتنی بر تسامح
۲۹	۶. میزان در جواز قرائت مراثی
۳۰	شرط اول: رعایت حرمت امام معصوم علیه السلام
۳۰	شرط دوم: رعایت صدق
۳۰	حکم اخبار مجعول
۳۱	شرط سوم: اجتناب از تدلیس
۳۲	۷. حکم ترسیم وقایع و حوادث
۳۳	۸. میزان در جواز و حسن زیارت قبور مقدسه
۳۴	۹. خفقان حاکم بر نگارش در عصر امام حسین علیه السلام

۱۰. حکم روایات و منابع مستحذّثه ۳۵
- نتیجه مباحث مقدماتی ۳۶
۱. اهمیت خادم در سیره اهل بیت علیهم السلام ۳۷
- واژه خادم ۳۷
۲. جبرئیل و ملائکه، خدمتگزار اهل بیت علیهم السلام ۴۶
۳. چرا فضّه ۴۷
- واژه فضّه ۴۸
- واژه فضّه در قرآن ۴۹
- مناسبت اسم با مسمی ۴۹
- دیدگاه حافظ عاصمی درباره واژه فضّه ۵۱
۴. فضّه، باب فاطمه علیها السلام است ۵۱
- باب در لغت ۵۲
- واژه باب و ابواب در قرآن دوازده مرتبه آمده است ۵۳
- خصوصیت باب نسبت به صاحب باب ۵۳
- در فرهنگ اهل بیت علیهم السلام به چه کسی باب می‌گویند؟ ۵۴
- فلسفه این لقب بر فضّه چیست؟ ۵۴
۵. چرا جاریه ۵۵
۶. فضّه در لسان وصف ۵۸
- فضّه از منظر تاریخ ۵۸
- دیدگاه اهل سنت ۵۸
- تشکیک ابن تیمیه به اصل وجود حضرت فضّه ۵۹
- نقد و بررسی اشکال ابن تیمیه ۶۰
- دیدگاه علمای شیعه ۶۷
- دیدگاه علامه علی اکبر دهخدا ۷۰
- فضّه محدثه بود ۷۰
- دیدگاه آیت الله العظمی جواد آملی در مورد علم کیمیایی فضّه ۷۱
- دیدگاه آیت الله مجتهدی تهرانی درباره فضّه ۷۱
- فضّه از دیدگاه آیت الله العظمی بهجت ۷۲

- ۷۲ _____ فضه از دیدگاه علامه عسکری
- ۷۳ _____ فضه از دیدگاه آیت الله العظمی وحید خراسانی
- ۷۳ _____ آیت الله العظمی مظاهری
- ۷۳ _____ آیت الله العظمی نوری همدانی
- ۷۴ _____ **نقش زنان فداکار در تاریخ اسلام درس آموز است
- ۷۴ _____ ملت ها بدون زنان شجاع و انسان ساز، شکست می خورند
- ۷۴ _____ «فضه» الگوی خوبی برای حافظان قرآن است
- ۷۵ _____ دیدگاه شهید مطهری
- ۷۶ _____ دیدگاه آیت الله محمد علی گرامی
- ۷۶ _____ دیدگاه علامه سید جعفر مرتضی عاملی
- ۷۶ _____ ۷. دیار فضه
- ۷۷ _____ قول اول: فضه، اهل هند است
- ۷۸ _____ نحوه ورود فضه به مدینه بر این است
- ۷۹ _____ قول دوم: فضه از سودان است
- ۸۰ _____ مقاله اشرف آشوری
- ۸۰ _____ قول سوم، فضه از بربر است
- ۸۰ _____ قول چهارم، فضه دختر بعضی ملوک حبشه است
- ۸۰ _____ دیدگاه مختار
- ۸۱ _____ دیدگاه علامه محمد صادق کرباسچی
- ۸۲ _____ حل بین روایات
- ۸۳ _____ پدر و مادر فضه
- ۸۳ _____ شوهران فضه بعد از فاطمه
- ۸۴ _____ ابو ثعلبه حبشی کیست؟
- ۸۵ _____ وفات ابو ثعلبه
- ۸۵ _____ دیدگاه علامه محمد صادق کرباسی در مورد ابو ثعلبه
- ۸۶ _____ ملک غطفانی کیست؟
- ۸۷ _____ فرزندان فضه

۹۱	فصل دوم: فضّه در عصر رسول الله صلی الله علیه و آله
۹۱	۱. ورود فضّه به مدینه و آشنایی با اهل بیت علیهم السلام
۹۲	۲. نحوه حضور او در منزل امیرالمؤمنین علیه السلام
۹۵	در مکتب رسول اکرم صلی الله علیه و آله
۹۷	فضّه و قرآن
۱۰۷	دیدگاه مورخان
۱۱۳	نقل علامه محمدصادق کرباسی
۱۱۴	دیدگاه زینب بنت یوسف فواز عاملی
۱۲۰	درخواست کنیز
۱۲۰	تسبیح فاطمه جایگزین خادمه
۱۲۶	دیدگاه مرحوم شیخ ذبیح الله محلاتی درباره این داستان
۱۲۸	کیفیت خریداری شدن فضّه از منظر محدثان و مفسران
۱۳۰	دیدگاه علامه محمدصادق کرباسی
۱۳۱	پیامبر صلی الله علیه و آله اسم او را فضّه گذاشت
۱۳۲	دیدگاه سیره نویسان
۱۳۸	دیدگاه علامه امینی
۱۴۴	دسته سوم از آیات
۱۴۴	تکلم با قرآن
۱۴۵	تکلم با قرآن در مسیر حج
۱۴۹	بیان علامه محمدجواد مغنیه در باب تکلم فضّه با قرآن در حج
۱۵۴	سفر به سوی بیت المقدس در بیان سید نعمت الله جزائری رحمته الله علیه
۱۶۰	نکته ها
۱۶۰	فضّه از دیدگاه مفسران
۱۶۰	فضّه از دیدگاه علامه طباطبایی
۱۶۲	دیدگاه شیخ ذبیح الله محلاتی در مورد نزول آیه
۱۶۴	فضّه. بسته غذایی برای اهل بیت علیهم السلام آورد
۱۶۷	فصل سوم: فضّه در عصر علی و فاطمه علیها السلام
۱۶۷	فضّه پس از وفات پیامبر صلی الله علیه و آله

- شخصیت روایی ۱۶۸
- چگونگی راه یابی فضه به خانه فاطمه زهرا علیها السلام ۱۶۹
- فضه، تربیت شده مکتب فاطمی ۱۷۰
- فضه در بیت رحمت ۱۷۱
- زهد، کیمیای سعادت ۱۷۳
- فاطمه علیها السلام کارهای خانه را با فضه تقسیم کرد ۱۷۷
- سلمان: چرا از فضه کمک نمی گیری ۱۷۷
- دفاع علامه سید جعفر مرتضی العاملی از فلسفه احترام به فضه ۱۷۸
- فضه: دیگر این کار را نکن! ۱۷۹
- صدقه ای که به جاریه داد ۱۸۰
- فضه و علم کیمیا ۱۸۲
- جبرئیل از مقام فضه نزد پیامبر صلی الله علیه و آله خبر داد ۱۸۵
- نقل عایشه ۱۸۸
- الثانی و التسعون: الإبريق الذي من المقتو والماء أتى به جبرئيل عليه السلام لعلی عليه السلام ۱۸۸
- نقل شیخ ذبیح الله محلاتی ۱۸۹
- تحلیل محلاتی از نقل ماجرا ۱۹۰
- شریک بودن فضه در مصائب اهل بیت علیهم السلام ۱۹۳
- اللهم بارک لنا فی فضتنا ۱۹۳
- خداوند! به فضه ما برکت عنایت فرما ۱۹۴
- فضه رازدار فاطمه علیها السلام ۲۰۲
- فاطمه علیها السلام و تقسیم کار در خانه با امیرالمؤمنین علیه السلام و فضه ۲۰۳
- فضه خادمه، فقه آشنا ۲۰۶
- مباحث ماجرای اذان بلال ۲۰۷
- متن های منقول از اذان بلال ۲۱۳
- نقل علامه مرعشی نجفی و توفیق ابوعلم ۲۱۴
- فضه، بستم را جلو پنجره ببر تا اذان بلال را بشنوم ۲۱۵
- تحلیل علامه شوشتری از سه اذان بلال ۲۱۷
- ناسزاگویی عمر به فضه ۲۱۸
- گزارش عمر به ابوسفیان از آزار اهل بیت علیهم السلام و فضه ۲۲۵

۲۳۰. علی از فضّه خواست تا محسن را دفن کند
۲۳۰. نقل و تحلیل سیدمقدم
۲۳۵. تحلیل محدث قمی
۲۳۹. روزی که لاله پرپر شد
۲۴۱. آخرین فریاد
۲۴۱. محرم کوثر
۲۴۲. شهادت حضرت فاطمه
۲۴۲. فضّه به فریادم برس
۲۴۳. فضّه، گزارشگر ماجرای رسیدن فرزندان زهرا
۲۴۵. شرکت فضّه در مراسم نماز و تشییع و تدفین شهیده
۲۴۶. فضّه از غسل حضرت زهرا می گوید
۲۴۷. وداع فضّه با صدیقه کبری
۲۵۱. فصل چهارم: فضّه در عصر امیرالمؤمنین و امام حسن مجتبی
۲۵۱. همراهی فضّه با امیرالمؤمنین بعد از شهادت حضرت زهرا
۲۵۲. اعتراض به حاکمیت
۲۵۴. فریاد با سکوت
۲۵۶. تبلیغ ولایت در ایام حج
۲۷۲. دفاع علامه سیدجعفر مرتضی العاملی از ضعف سند
۲۷۳. خلاصه ماجرای ورقه بن عبدالله از دی
۲۷۵. فضّه، مدیر غذای اهل بیت بعد از فاطمه
۲۷۵. ماجرای اول
۲۷۶. ماجرای دوم
۲۷۷. ماجرای سوم
۲۷۸. دفاع فضّه از مقام بلند امیرالمؤمنین
۲۸۱. یک دیدگاه
۲۸۲. نقد دیدگاه
۲۸۳. امیرالمؤمنین سفارش امام حسین را به شیر کرد
۲۸۵. فضّه به ابن ملجم حمله کرد و امام مجتبی او را ساکت کرد

۲۸۹	فصل پنجم: فضا در کربلا
۲۸۹	فضا علم دار سپاه اهل بیت علیهم السلام
۲۸۹	عصر شب زدگان
۲۹۱	بانوان و نهضت حسینی
۲۹۳	غروب خورشید امامت
۲۹۳	حضور فضا در کربلا
۲۹۴	قراین روایات و نکات تاریخی
۲۹۴	اهل بیت علیهم السلام با همه کنیزان و یاران به کربلا رفتند
۲۹۵	زنان اسیر از غیر بنی هاشم در کربلا
۲۹۷	حدیث شیر فضا
۳۰۰	اکسیر عبادات از اسرار شهادت
۳۰۰	در کیفیت آمدن شیر به قلعه جهت حفاظت از بدن حضرت علیه السلام
۳۰۲	تذیل اول
۳۰۲	تحلیل قضیه شیر و جولان اسب ها بر بدن مسک
۳۰۸	بررسی صحت روایت
۳۰۸	شهید مطهری تکذیب می کند
۳۰۹	دلیل بر ضعف حدیث
۳۱۱	دلایل منطقی بر نبود شیر در کربلا
۳۱۲	دیدگاه سید جعفر مرتضی العاملی در نقد روایت
۳۱۶	یک احتمال مهم
۳۱۸	مقام شیر فضا
۳۱۹	امام حسین علیه السلام فضا را نصیحت کرد
۳۲۱	وصیت های امام حسین علیه السلام به فضا
۳۲۱	داستان کثیر بن زیاد
۳۲۳	وصیت دوم
۳۲۴	فضا، ماجرای پیراهن را از زینب علیه السلام پنهان کرد
۳۲۵	وصیت سوم
۳۲۹	پیراهن سه گانه یوسف در فرهنگ فارسی

- ۳۲۹ پیراهن خون آلود
- ۳۳۰ پاره شدن پیراهن توسط زلیخا
- ۳۳۰ پیراهن شفا بخش
- ۳۳۳ فضّه، زینب علیها السلام را سوار کرد
- ۳۳۸ گریه زینب کبری علیها السلام هنگام سوار شدن به محمل
- ۳۳۹ شمر امام سجاد علیه السلام را کتک زد و فضّه، زینب را سوار کرد
- ۳۴۱ دیدگاه صاحب کتاب مجموعه وفيات/الانتم درباره سوار شدن حضرت زینب علیها السلام
- ۳۴۶ در مسیر اسیری، اهل بیت علیهم السلام از غذای فضّه خوردند
- ۳۴۷ دعای فضّه برای آسرای اهل بیت علیهم السلام
- ۳۴۸ دیدگاه علامه شیخ مهدی حائری در مورد وجود حضرت فضّه در کربلا
- ۳۵۰ فضّه برای تقویت عزاداری سید الشهداء علیه السلام غذا بخش می کرد
- ۳۵۳ فصل ششم: فضّه از کربلا تا شام
- ۳۵۵ فضّه به همراه اسرا نزد یزید
- ۳۵۹ فصل هفتم: از شام تا شام
- ۳۵۹ فصل غروب
- ۳۶۰ بارگاه فضّه در شام است
- ۳۶۲ کسانی که معتقدند حضرت فضّه در شام مدفون است
- ۳۶۵ فصل هشتم: فضّه در لسان اشعار
- ۳۶۵ فضّه در لسان شعرا
- ۳۷۶ دو قصیده از شیخ حسین کاظم الشمری:
- ۳۷۶ قصیده اول
- ۳۷۹ قصیده دوم
- ۳۸۲ فضّه دربار تو مرتبی مریم
- ۳۸۳ اللهم بارک لنا في فضتنا
- ۳۸۳ اشعار فارسی
- ۳۸۴ خدا را فضّه! زینب را صدا کن
- ۳۸۵ بگو: هم فضّه و هم مسمار باشد

۳۸۶	خاک پای فضه‌ات چون کیمیا
۳۸۶	وصول فضه به مقام «باب فاطمه علیها السلام»
۳۸۷	نومید گشته فضه ز چشم کبود او
۳۸۷	صبح آرزو
۳۸۹	رباعی
۳۹۰	فضه رازدار فاطمه علیها السلام
۳۹۰	زیارت‌نامه موجود برای حضرت فضه
۳۹۱	زیارت قبور مؤمنین رضی الله عنهم أجمعین است
۳۹۹	زیارت‌نامه حضرت فضه
۴۰۱	کتابنامه

مقدمه

اگر به عصر ظهور اسلام و زندگی ائمه اطهار^{علیهم السلام} بنگریم، می‌بینیم که برخی موقعیت‌ها و خصوصیات، سبب شد که از ضبط اسامی برخی افراد، به‌ویژه اطفال و کنیزها جلوگیری صورت گیرد. برای نمونه، به چند نکته اشاره می‌شود:

۱. در دوره زندگانی ائمه اطهار^{علیهم السلام} و در صدر اسلام، مسائلی مانند کمبود نگارش، اختناق شدید حکمرانان اموی، کم‌توجهی به ثبت و ضبط جزئیات رویدادها، سخت‌گیری حکومت بر سیره‌نویسان، جانب‌داری‌ها و... سبب بروز بعضی اختلافات در نقل مطالب تاریخی شده است. بیشتر خبرنگاران و گزارشگران، یا دشمن بودند یا از طرف دشمن بودند؛ چنان‌که بسیاری از راویان کربلا از جمله حمید بن مسلم، آدم‌های بی‌طرفی نبودند که بشود به آنها اعتماد کرد.

۲. بر اثر تاخت‌وتازها و نبود مدیریت و دانش‌ستیزی بعضی حکمرانان، بسیاری از منابع ارزشمند از میان رفته است. به همین دلیل، این گمان تقویت می‌شود که بسیاری از این اسناد و منابع معتبر، در جریان این درگیری‌ها و تعصب‌های مذهبی و مسائل سیاسی، از بین رفته و به دست ما نرسیده است. بسیاری از مقاتل، از دست رفته و این در حالی است بسیاری از بزرگان صحابه و بیشتر شخصیت‌های بزرگ علمی، مقتل نوشتند؛ ولی متأسفانه به دست ما نرسیده است.^۱

۱. برای توضیح بیشتر، به مقدمه مقتل الحسین به روایت صدوق، اثر محقق گرانبایه صحتی سردودی مراجعه شود.

۳. منابع، به همان اندازه‌ای هم که وجود داشت، بعضاً از ترس این که از بین نروند یا دشمنان اهل بیت آنها را آتش نزنند، صاحبان کتاب‌ها آنها را پنهان می‌کردند و انتشار نمی‌دادند و بعضاً نسخه‌های خطی وجود داشت و دارد که هنوز چاپ نشده که هم در باب روایات و هم تاریخ و هم درباره انساب است.

در تاریخ، درباره حضرت فضه چند نکته را باید توجه داشت:

۱. قدر این خانم را بسیاری از تاریخ‌نویسان، که بیشتر اهل سنت‌اند، ندانسته‌اند یا برای آنان مهم نبوده است که بخواهند به‌طور دقیق احوال این بی‌بی را بنویسند یا به‌خاطر تعصب‌های مذهبی و مسائل سیاسی، تا توانسته‌اند عمداً پنهان کرده‌اند؛

۲. اگر در این باره، مطالبی هم نوشتند، یا ناقص است یا به‌طور کامل در اختیار رسانه‌ها و خطبا و مداحان قرار نگرفته؛ مثل ماجرای پشت در رفتن فضه که مشهور شده است یا جریان ابوالقاسم قشیری درباره مسقط بودن فضه بر قرآن.

۳. برخی خصوصیات ایشان، یا مستقیم سینه نقل شده است یا اگر در این باره کتابی هست، یا به زبان اردوست یا انگلیسی یا ترکی و یا در نسخه‌های چاپ‌های سنگی و خطی وجود دارد که باز هم به دست ما نرسیده است.

مطالب این نوشتار، در حد توان، از منابع در کتابخانه فیضیه و مسجد اعظم و نرم‌افزارها، سایت‌ها و مقالات و کتاب‌هایی که به زبان اردو نوشته شده، جمع‌آوری گردیده است. با این همه، مطالب دیگری در سینه‌ها یا کتاب‌های چاپی و غیر چاپی وجود دارد که دسترسی به آنها وجود نداشت؛ از این رو از دوستانی که این کتاب را می‌خوانند، تقاضا دارم:

۱. اگر پیشنهاد یا انتقادی دارند، ما را از راهنمایی خود بی‌بهره نگذارند تا در چاپ بعدی، اصلاح یا اضافه شود.

۲. اگر پس از خواندن کتاب، اهمیت موضوع برای‌شان مسلم شد و از طرفی، نزد آنان اطلاعات و مطالبی وجود داشت که مکمل کتاب بود، در کتاب یا مقاله جداگانه‌ای چاپ کنند و برای ما بفرستند تا در چاپ‌های بعدی اضافه شود.

۳. ممکن است در این کتاب، مطالبی ببینند که سند آن قوی نباشد یا برای اولین بار دیده باشند که این، به دلیل همان مسائلی است که در مقدمه گفتیم؛ یعنی ممکن است مطلب، یا برای مورخان مهم نبوده است که گزارش نکرده‌اند یا آن زمان در اختیار آنان بوده، اما بعداً سند آن، سینه‌به‌سینه نقل، و مکتوب شده یا آن سند از بین رفته و ترجمه آن به زبان اردو وجود داشته است که ما از آن بهره گرفتیم.

در پایان، مناسب است از این دوستان تشکر کنیم:

۱. جناب آقای حاج منصور ارضی، مداح دلسوخته اهل بیت علیهم‌السلام که مشوق بودند و بعضاً نکاتی فرمودند که در این کتاب از آن استفاده شده است؛

۲. از برادر عزیزم جناب آقای جواد حیدری که مشوق بودند نیز تشکر می‌کنم؛

۳. از سید بزرگوار و برادر عزیزم سید محمد عباس‌پور که در جمع‌آوری منابع، کمک کار بودند نیز تشکر می‌کنم.

حوزه علمیه قم

سید حسین سجادی دره‌صوفی

مصادف با سالروز میلاد مسعود ع مولانا الموحیدین امیرالمؤمنین علیه‌السلام

سیزدهم رجب المرجب ۱۴۴۲ و ۱۳۹۹